

НОВІТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ: КУЛЬТУРНА РЕГЕНЕРАЦІЯ

П'яст Н. Й., Куш О. П.

ВСТУП

Російсько-українська війна, розпочата у 2014 році та особливо загострена після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, стала каталізатором для виникнення нових фольклорних образів в українській культурі. Ці образи відображають травматичний досвід війни, героїзм захисників, невтомну роботу в тилу, волонтерський рух та інші важливі аспекти сучасного буття українського народу. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну запустило безпрецедентні процеси фольклоризації. В умовах екзистенційної загрози усна народна творчість вийшла за межі традиційного побутування, трансформувавшись у цифровий простір (інтернет-меми) та набувши ознак масового, актуального мистецтва. Фольклор війни 2014 – 2026 років виконує функції психологічного захисту, карнавалізації страху та інструменту інформаційної війни.

Актуальність теми «Новітній український фольклор як технологія відновлення: культурна регенерація» зумовлена здатністю народної творчості миттєво реагувати на кризові ситуації, стаючи механізмом психологічного захисту, консолідації суспільства та формування національної ідентичності.

Дослідження ґрунтується на аналізі усних переказів, пісень, замовлянь, колискових, анекдотів, скоромовок, мемів, графіті та інших форм низової творчості, що циркулюють в сучасному українському суспільстві. Особливу увагу приділено джерелам, задокументованим у соціальних мережах, онлайн-архівах та наукових публікаціях. У процесі дослідження використано етнографічний метод, дискурс-аналіз, теорію культурної пам'яті (М. Хальбваха, П. Нора).

Мета – привернути увагу широкого загалу до нагальної необхідності максимально зафіксувати, зберегти, описати й дослідити ті одиниці новітнього українського фольклору, які з'явилися в період з 2014 року й до сьогодні.

Об'єктом дослідження є цифровий і вербальний фольклор війни РФ з Україною 2014–2026 років.

1. Генезис і класифікація новітнього українського фольклору: від мемів до епосу

Еволюційний шлях фольклоризації – від миттєвої мемної реакції до формування епічного міфу – є ключовою характеристикою українського культурного опору 2022 – 2026 років. Фольклор перестав бути лише архаїкою і став динамічним інструментом національної ідентифікації.

Ось деталізація цього переходу: від мему та «Чорнобаївки» до епосу.

Мем став першою лінією психологічної оборони, методом десакралізації ворога та миттєвої реакції на події. Першою, практично миттєвою, реакцією на

воєнні зміни став **мем-фольклор**. Це оперативні, ситуативні тексти (візуальні, звукові, текстові), які швидко поширюються у Всемережі¹.

«Якщо росіяни десь перед вами будуть хизуватися «великої культурой», нагадайте їм, що їх армія в українських селян крала труси».

Частина мемів побудована на міжмовній омонимії. Наприклад: англ. «troops» (війська) – укр. «труп» (мертві тіла).

Куме, а як англійською буде російське військо?

– *Раин трупс.*

– *Боже, як гарно звучить.*

Мем-пісні, або пісні-меми – треки, що створюються за лічені дні («Доброго вечора, ми з України» від PROBASS Δ HARDI, «Байрактар», «Москва» горіла і тонула). Від початку повномасштабної війни росії проти України було створено багато пісень-мемів («KURWA BÓBR» MEGAMIX; МЮСЛІ UA ft. Vasia Charisma «ДОБРИЙ ДЕНЬ Everybody»; «Пес, будеш майонез?»; «9 чи 10?»; «Чорний день оксани марченко»), які тепло зустріла українська аудиторія².

«Чорнобаївка» як епос-комедія: Постійні знищення техніки ворога в одному місці перетворили назву села на фольклорний символ «дня бабака» для росіян. Це гумор, який структурує хаос.

Чорнобаївка – символ нездоланності, символ нескінченної дурості ворога. Топонім Чорнобаївка став символом нищення ворога та незламності українського духу. Численні анекдоти та меми про Чорнобаївку демонструють іронічне ставлення українців до ворожих поразок. *«Чорнобаївка – то місце прокляте, / Там окупант смерть свою знайде»* (усна творчість). Зараз уже складно визначити, хто вперше вжив цей вислів, але сьогодні його чуємо з екранів, читасмо в медіатекстах.

Карнавалізація страху. Сміх дозволяє суб'єкту відсторонитися від травматичної події, перетворюючи «загрозу» на «об'єкт спостереження», відбувається дистанціювання. Це знижує рівень тривожності.

Гумор допомагає десакралізувати ворога та знизити рівень стресу. Приклади: *«бавовна»* (замість вибухів) *«Кажуть, що Бавовнятко завітало до белгородської області»*, *«мопеди»* – іранські дрони; *«заспокійливе, валер'янка»* (про ППО), *«руський воєнний корабль, іді на...»*, *«добрива»* (про загиблих ворогів); *металобрухт* (про розбиту ворожу техніку); *парадна форма «Чорний пакет»* = *квитки на концерт Кобзона; «Конотопська відьма», «Пес Патрон»; «В Україні генератори, а на росії дегенерати»; «Бути українцем – то не лише не боятися кінця світу, але й мати певні плани на потім».*

Відбувається зняття табу з теми смерті через сміх. Доки російські військові обстрілюють українські міста ракетами, мешканці цих міст сидять у бомбо-сховищах і висміюють недолугість своїх ворогів.

¹ Гумор як зброя: які меми з'явилися під час війни і як вони допомагають триматися в цей складний час. URL: <https://mind.ua/openmind/20247618-gumor-yak-zbroya-yaki-memi-zyavilisya-pid-chas-vijni>

² ТОП-5 кращих українських музичних мемів воєнного часу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FGFY9wMgbiU>

Колискова. Колискові пісні – це перші розмови з немовлям, вони формують його особистість і закладають фундамент ментального здоров'я. «Колискові» періоду війни рф з Україною мають на меті виховати непримиренну ненависть до ворога з колиски.

Колискова для маленьких бандерівців

*Прийде сіренький вовчок
Вкусить вовка за бочок,
А ведмедик клишоногий
Відгризе кацапу ноги.
Дятлик видовбає очі.
Білочка горшків хоче.
На добраніч, дітки любі,
Скоро вже русні не буде!*

Ще одна колискова на кшталт «Десять негреньят» Агати Крісті.

*Засинаємо... Будем орків рахувати:
Перший орк пішов гуляти.
Не дійшов – здох...
Другий орк хотів схватись,
Та не встиг і розірватись.
Третій орк упав у річку,
Не знайшов собі там свічку.
Четвертий орк – насіння в землю,
Стане вдобренням у червні.
Тиха ніч.
Спи, Україно.
Ворогам же – лише смерть.*

Скоромовки. Під час війни навіть скоромовки набувають іншого сенсу, трансформуються й оновлюються, а ще додають віри в перемогу. За допомогою таких сучасних версій відомих скоромовок можна з присмністю покращити свою вимову та підняти бойовий дух.

Добірка авторських скоромовок від акторки й режисерки Поліни Коробейник для слухачів онлайн-школи з розвитку комунікативних навичок «Спільна мова»³:

1. Клара для Карла вкрала байрактар.

2. Українські волонтери волонтерять-волонтерять, усі Червоні Хрести переволонтерять, усіх без бронезилетів забронезилетять, без тепловізорів затепловізорять, а недобайрактарених забайрактарять, усі збори і банки закриють. І так збирають, що й долари не міняють.

3. Мріє Марія про ЗСУшника, Маріїні мрії та Богу у вушко.

4. Чорної ночі червона калина хилилась-хилилась до Хливнюка, та не схилилась, а розвеселилась.

³ 7 скоромовок українською, які додають віри у перемогу. URL: https://maximum.fm/7-skoromovok-ukrayinskyoyu-yaki-dodayut-viri-u-peremogu_n203619

5. *Моя політкоректність вашу політкоректність переполіткоректить і толерантністю затолерантить і витолерантить, а саморозвитком саморозвине і пересаморозвинеться. Усім піс і перемога!*

6. *Дзижчала-верецчала бджола у кожусі на вухо мусі. Кликала лелеку, колотила кобилі дзвонити у дзвони, з хати до хати, з порога до порога, що прийшла перемога.*

Завдяки цим скоромовкам можна не тільки тренувати свою вимову українських звуків, а й заряджатись бойовим настроєм і наближати перемогу.

Інші скоромовки зі Всемережжя тренують звуки [д] та [р], а також нагадують про щоденні справи кожного українця.

Донатив Денис на дрони-дракони, щоб дрони-дракони долали кордони. Де дрони літали – там вороги зникали, а Денис з друзями далі донати збирали.

Розвідка рапортувала про результати: ракети розірвані, радары розбиті, рахунки розчищені.

Роман радісно розвантажував рації, бо розрахунок роти працював ретельно й рішуче.

Нові фразеологізми: Фраза «Русській військовий корабель, іді на...» стала національним гаслом. Із метою фіксації неологізмів, сленгу та інших проявів сучасної української мови у 2012 році створено словник «Мислово»⁴, творцями якого безпосередньо є мовці, що надсилають новоутворені слова та визначення до них. Основними критеріями у виборі слова року є його популярність та соціальна значущість.

Словом 2022 року, за версією словника “Мислово”, стала фраза про напрямок, у якому треба йти руському воєнному кораблю. Ця відповідь українського захисника острова Зміїний російському окупанту стала лейтмотивом спротиву України російській збройній агресії. Найширше використання цього та інших ненормативних висловів усіма шарами суспільства демонструє трансгресію суспільних норм, характерну для війни. Іронічним виглядає той факт, що фраза року є питомо російською в році, коли Україна остаточно ствердила свою незалежність, а українська мова впевнено розвивається та витісняє російську в усіх сферах життя⁵.

«Не хочу уїжджати» (про Крим) – перетворилися на маркери «свій-чужий». В Україні генератори, а на росії дегенерати. Шольця валяти.

Нові міфологічні герої мережі. Символами всенародного супротиву сьогодні є не лише цигани, «трактористи» (викрадачі ворожих танків), а й українка, яка пропонувала покласти рашистам соняшникове насіння до кишень, щоб після їхньої загибелі воно проросло соняшниками; баба Надя із села Мигалки Пісківської ОТГ, яка 25 лютого 2022 року конкретизувала напрямок руху російських окупантів (напис на автобусній зупинці села); пес Патрон, кіт Степан, «конотопська відьма», «баба з банкою огірків» (яка збила дрон), а й українська мова. Мова визначає нас як окрему націю, вона гуртує надзвичайно різних людей заради спільної мети, тому вчити й удосконалювати українську –

⁴ Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово». URL: http://myslovo.com/?page_id=4634

⁵ Слово року – 2022. URL: <https://myslovo.com/wp-content/uploads/2024/01/Слово%20року-2022.pdf>

завжди на часі та завжди у тренді. Ці образи виникли спонтанно, але миттєво стали вірусними.

Рашисти та орки. Із початком повномасштабної війни в українському мовному просторі активізувалися та набули поширення зневажливі назви російських окупантів – «рашисти» та «орки». Ці слова, по суті, стали фольклорними образами, що уособлюють жорстокість, варварство та ідеологічну агресію ворога⁶.

ЗСУ як Воїни Світла. Образ українських військових трансформувався у фольклорний мотив захисників, лицарів, воїнів світла, що протистоять темряві: *воїни світла протистоять навалі орків з Мордору*. Їхній героїзм оспівують у піснях, легендах та переказах. *“Воїни світла, воїни добра, захищають нас від мороку зла”*. Пісня з альбому білоруського панк-рок-гурту «Ляпис Трубецкой» у 2022 році була перекладена українською мовою Жаданом Сергієм Вікторовичем.

Волонтери – Ангели-Охоронці. Волонтерський рух породив образ самовідданих помічників, які, подібно до ангелів-охоронців, забезпечують армію та цивільних усім необхідним. *«Волонтер – то друга мати, він завжди допоможе в біді»*.

Повномасштабне вторгнення стало потужним імпульсом для оновлення українського фольклору. З'явилися нові образи, що відображають героїзм, трагедію, гумор та надію українського народу. Ці образи є важливим елементом національної ідентичності та культурного спротиву.

Цікавим і веселим є сучасний воєнний український фольклор, який варто аналізувати й зіставляти з творами художньої літератури, шукати аллюзії.

На кого війною пішли, орки? Ви ще не мали справи з українськими жінками: українські чоловіки їх самі бояться! І як ілюстрація цієї сентенції – бувальщина: «Під Сумами бігала хаскі, мабуть, хазяї кинули. Трохи сумна й тому трохи агресивна, – повідомила жінка ветеринарам. – Але шкода, ганялася за нею по полю, насилу впіймала, заберіть, будь ласка, до себе».

Коли ж ветеринар заглянув у машину, то отетерів: на задньому сидінні був справжнісінький вовк, який ошелешено дивився на нього. «Жінка. Голими руками. У полі. Спіймала вовка, бо він здався трохи сумненьким! Раішо, ти проти кого воювати прийшла?»

«Доброго вечора, ми з України» – фраза, що стала універсальним кодом-паролем, звуковим мемом, що об'єднує.

Героїчний епос. Постає *«Привида Києва»* – це класичний міф про захисника, який трансформувався у цифрову епоху. Неважливо, чи був це один пілот, чи збірний образ – цей персонаж став епічним захисником неба, сучасною версією могутнього богатира.

Захисники «Азовсталі» стали символом незламності. *«Азовсталь»* як «Аїд» або фортеця незламності. Оборона Маріуполя породила епос про героїв, що стоять між світлом і темрявою. Це героїчна пісня в реальному часі.

⁶ Лабашук О. В. Фольклористика у дослідженні досвідів війни: методологічний аспект. *Наративи війни у фольклорних, літературних та медійних текстах* : збірник тез міжнародної наукової конференції (27 квітня 2023 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 34–37.

Замовляння, прокльони та «відьмацтво» (нова міфологія).

Українська культура має багату спадщину колоритних прокльонів, які в умовах війни РФ з Україною стали формою психологічного опору ворогам. **Сучасні прокльони в контексті спротиву ворогам:** *«Щоб у вас зброя в руках іржавіла!», «Щоб вам уві сні тільки померлі українці снилися!»*. Прокльони – це емоційна зброя, яка допомагає тримати бойовий дух. У прокльонах і замовляннях поєднуються сюрреалізм, сарказм, гротеск із потужним бажанням справедливості й помсти.

До прикладу, пісня на слова Людмили Горової – яскраве переосмислення образу відьми, яка захищає рідну землю:

*Сію тобі в очі,
Сію проти ночі.
Буде тобі, враже,
Так, як Відьма скаже!
Скільки в святу землю
Впало зерен жита -
Стільки разів буде
Тебе, враже вбито!
Скільки, враже, півень
Вночі кукуріка -
Стільки днів у тебе
Доживати віка!
Богові – Боже!
Ворогу – вороже!
Буде тобі, враже,
Так, як Відьма скаже!*

*Скільки зробиш, враже,
Кроків по Вкраїні -
Стільки твого ляже
Роду в домовині!
Стане на півсвіту
Чорного пристріту,
Буде тобі, враже,
Так, як Відьма скаже!
Писанку розпишу,
Люльку заколишу,
Матір твою, враже,
Без дітей залишу!
Батька твого, враже,
Смертю заспокою,
Жінку твою, враже,
Висушу ганьбою!
Богові – Боже!
Ворогу – вороже!*

*Буде тобі, враже,
Так, як Відьма скаже!*

*Як просію горе
Крізь дрібненьке сито -
Станеш ти про пекло
Господа просити...
Та не буде, враже,
Смерть твоя легкою.
Та й у смерті, враже,
Не знайдеш спокою...
Слово моє липке,
Слово моє кріпке,
Буде тобі, враже,
Так, як мати скаже!
Буде тобі, враже,
Як дружина скаже!
Буде тобі, враже,
Як дівчина скаже!
Буде тобі, враже,
Як дитина скаже!
Буде тобі, враже,
Так, як Відьма скаже!*

З'являються тексти, що структурують хаос через прокльони ворогам (своєрідна магічна дія), замовляння на захист ЗСУ. Реально-матеріальним продовженням прокльонів є ініціатива «Постріл помсти» – можливість замовити напис на снаряді для окупантів, зробивши благодійний внесок. У часи небезпеки, війни люди зверталися до вищих сил, щоб уберегти захисників від куль, ворогів, смерті.

Замовляння

Повітряна тривога, перейди до таганрога, до москви та курська, самари й іркутська, смоленська, тамбова, ульяновська, пскова. І в курган, і в магадан і в далекий тегеран. І котись по всій руззні доки виздыхають всі.

Амінь.

Перешли всім друзям і твоє бажання збудеться!

Із часом короткі меми переросли у стійкі наративи, що перегукуються з класичним епосом та магічним фольклором.

Сучасний фольклор не лише гумористичний, він містить елементи епічного переосмислення та магічного мислення (замовляння).

Актуалізація архаїчних прокльонів ворогу, створення «магічних» текстів на захист ЗСУ. «Навести вроку» на Кремль – це перенесення відповідальності у площину надприродного спротиву.

Пісні-плачі та пісні-марші: Трансформація народних мотивів (наприклад, «Ой, у лузі червона калина») у нові епічні твори, що документують досвід війни.

Віральний цифровий контент під час війни – це потужний інструмент інформаційного спротиву, що поєднує емоційність, гумор та швидкість поширення для мобілізації суспільства та привернення світової уваги.

Основні типи вірального контенту:

- **Військовий мем:** Висміювання ворога та героїзація захисників (наприклад, «конотопська відьма», «тракторні війська»).

- **Символічні образи.** Використання предметів побуту як символів незламності (півник із Бородянки; шапка, що вистояла; насіння соняшника, які українка роздавала загарбникам, аби зернята проросли в землі разом із загиблими ворогами).

- **Естетизація спротиву.** Професійні та аматорські відео з фронту під динамічну музику чи фотокартини (ТікТок-війська, робота артилерії, танці й руханки; святкування Різдва на фронті, Свята вечера).

- **Цифрове мистецтво.** Блискавичні ілюстрації та плакати, меми, що рефлексують на актуальні події за лічені години.

Віральний контент діє як швидке зусилля для досягнення WOW-ефекту та миттєвого охоплення аудиторії.

У сучасному українському фольклорі окреслюються два типи наративів про російсько-українську війну: те, у що ми віримо (міф) і те, що ми фіксуємо як колективно прожитий реальний досвід (героїчний епос). Попри жанрову різноманітність матеріалу, наскрізними залишаються головні теми: «російсько-українська війна – це боротьба Зла з Добром»; «діяння героїв, їхні подвиги, любов і суперсила»; «чарівні помічники». Саме вони стихійно закріплюються в різний спосіб у масовій свідомості. І завдання кожного українця – сприяти збереженню та поширенню цих важливих складових сучасної усної народної творчості⁷.

Новітній український фольклор 2022–2026 років – це унікальне явище, де мем і епос існують поруч. Він демонструє здатність української культури до швидкої адаптації. Це «війна сенсів», де народна творчість є одним із найпотужніших інструментів спротиву.

Перехід від мему до епосу – це процес перетворення травми на досвід. Мем допомагає пережити момент, а епос – усвідомити себе частиною великої історії. У 2026 році цей фольклор закріпився як частина нової української ідентичності, де гумор межує з героїзмом, а цифрова культура – із давніми магічними практиками.

⁷ Сеньовська Надія Леонідівна, Нестайко Ірина Миколаївна Досвід сучасної війни в усній народній творчості: те, у що ми віримо. *Наративи війни у фольклорних, літературних та медійних текстах* : збірник тез міжнародної наукової конференції, 27 квітня 2023 року / упоряд. О. Лабащук. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2023. С. 55 URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29485/1/Narativu_vijnu_zb_tez.pdf

2. Функції новітнього українського фольклору як технології відновлення

Можна виділити такі функції сучасної фольклоризації українського суспільства:

1. Психотерапевтична / психологічна функція: гумор як захисна реакція (зняття напруги через сміх).

- *І тобі доброго ранку! Шапка де?*
- *Ну, маааааа...*
- *Не мамкай! Шапка, а зверху – каска!*
- *Я несу смерть, мамо! Чого ти мене щемииш?*
- *Не бачу причини нести її без шапки.*

2. Культурна регенерація: новітній український фольклор як технологія відновлення. Сучасна народна творчість як інструмент конструювання національної пам'яті українців.

З'ява великої кількості неологізмів, зокрема й імен. Фраза коміка Єгора Крутоголова, лідера «Дизель-шоу», «Якщо народиться син – назву Байрактар, якщо дочка – Джавелін» стала крилатою, а згодом перетворилась на реальність: новонародженим українцям стали давати такі імена.

3. Ідентифікаційна / соціальна функція: консолідація українського суспільства через спільні культурні коди, а також об'єднання українців навколо спільної мети. Фольклор як фундамент для післявоєнного відродження ідентичності.

В українській мові наявна розвинена система мовленнєвого етикету. Сьогодні не замінюючи, а доповнюючи традиційні етикетні формули, використовують і надзвичайно актуальні патріотичні вітання, засновані на традиціях, звичаях, які наразі ввійшли в активне мовлення сучасних свідомих громадян України.

Телефонують з невідомого номера. Я кажу: «Алло!»

Там кажуть: «Слава Україні!»

Я кажу: «Героям слава!»

Він каже: «Слава нації!»

Я кажу: «Смерть ворогам!»

Він каже: «Україна!..»

Я кажу: «...понад усе!»

Потім він починає співати: «Батько наш Бандера-а-а...»

Я підхоплюю: «Україна – мати...»

Так сорок хвилин ми віталися з ним і це без «Ой у лузі червона калина». Я не знаю, що це за людина мені дзвонила, але я підписав її в телефоні «БРАТ».

Ця гумористична замальовка свідчить, що саме етикетні формули можна вважати своєрідним паролем патріотів нашої держави. Отож пам'ятаймо про матеріальність слова, справжнього українського слова, яке несе в собі генетичний код нашої нації.

4. Мобілізаційна: Підтримка бойового духу (пісні, волонтерські гасла).

– *От ми з вами, куме, й дожили до Третьої світової.*

– *Та яка ж вона світова, коли воюють лише дві країни. – А отака: Московія воює з усім світом, а Україна – за увесь світ.*

5. Документальна: Фіксація історичних подій у колективній пам'яті (захоплення Зміїного, затоплення «Москви», наступ на курському напрямку).

Найкраще боротися з будь-якими страхами й проблемами, посміявшись із них. Ще Гіппократ казав, що сміх має позитивні лікувальні властивості. **Під час сміху в людини запускається природний механізм**, спрямований на самозцілення, відновлення, омолодження: людина позбавляється від гнітючих переживань, почуття тривоги і страху, починає дивитися на життя позитивно, також виробляється ендорфін – гормон щастя й радості, який допомагає організму покращити самопочуття й посилити імунітет⁸.

Сміх запускає каскад змін у ендокринній системі. Під час акту сміху спостерігається: зниження рівня кортизолу – «гормону стресу» – сприяє зниженню системного запалення в організмі; вивільнення ендорфінів, які діють як природні анальгетики (знеболювальні); стимуляція дофаміну, що покращує когнітивний настрій та мотивацію⁹.

У психології сміх розглядають як когнітивний рефреймінг (переоสมислення). Самоіронія – це прекрасно, а здатність до неї – ментальне здоров'я нації загалом і кожного зокрема. Ніколи не перемогти той народ, який може посміятися над собою. Гумор, іронія, самоіронія – національні риси українців.

Із початком війни українці перестали хворіти на ковід-19, опинившись у надзвичайних обставинах, сьогодні із іронією згадують про пандемію й часи нокдауну:

– А де можна почитати новини про ковід? Хочу трохи розслабитися.

Сміх виступає як клапан для виходу накопиченого психоемоційного напруження, запобігаючи психосоматичним розладам, дає емоційну розрядку. Науковці розглядають сміх не лише як емоційну реакцію, а як нефармакологічну терапевтичну інтервенцію, що сприяє психологічній стійкості та фізичному відновленню організму¹⁰.

Краще сміятися, ніж плакати, краще сміятися, ніж боятися, краще сміятися й перемагати на всіх фронтах! Слава Україні!

Соціальна функція новітнього фольклору – консолідація суспільства через спільні культурні коди.

І найголовніше – фольклор є фундаментом для післявоєнного відродження ідентичності української нації.

ВИСНОВКИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну запустило безпрецедентні процеси фольклоризації. В умовах екзистенційної загрози усна народна творчість вийшла за межі традиційного побутування, трансформувалась у цифровий простір (інтернет-меми) і набувши ознак масового, актуального мистецтва. Сучасний український фольклор війни 2022–2026 років виконує функції психологічного захисту, карнавалізації страху та інструменту інформаційної війни.

⁸ Щирий сміх продовжує життя. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4304-schiriy-smih-prodovzhuje-zhittya>

⁹ URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology>

¹⁰ Там само.

Культура пам'яті народу має також освітній аспект: у суспільства з'являється розуміння, що історія – це не лише про минуле, але й про те, як люди вчаться жити зі здобутим досвідом, будуючи спільну стійку спільноту. У контексті війни в Україні ця теза набуває особливої ваги: пам'ять про втрати й боротьбу стає не лише тягарем, а й основою солідарності, довіри та культурної терапії.

Дослідження новітнього українського фольклору в умовах війни дозволяє зрозуміти, як суспільство трансформує свої вірування та цінності, насамперед, для виживання нації. Перспективним є опис і дослідження новотворів (нових слів і словосполучень, термінів, фразеологізмів, речень), що з'являються в період воєнного стану в Україні. Тож маємо не лише фіксувати, а й аналізувати неологізми війни, тому що й самі є творцями сучасної української мови.

Розглядаючи фольклор як активний елемент виживання нації, формуємо **культуру пам'яті як інструмент майбутнього**:

1. **Фольклор як «живий архів»**: У сучасних умовах фольклор перестає бути лише переказами минулого і стає інструментом фіксації теперішнього. Військові пісні, меми, стикери та короткі відео (ТикТок-фольклор) – це спосіб миттєвої реєстрації колективного досвіду.

2. **Трансформація архетипів**: Традиційні образи (Відьма, Мавка, Козак) переосмислюються через призму сучасності. З'являються нові «герої» (Бавовнятко) та «монстри», що допомагає структурувати хаос війни.

3. **Культура пам'яті**. Фольклор виконує функцію захисту від забудькуватості. Створення нових міфів навколо героїчних подій допомагає суспільству інтегрувати травму в історію нації.

4. **Технологія відновлення**. Сміх (гумор у чатах), пісня та спільне творення контенту працюють як психологічна терапія. Це механізм «репарації» душі через культурну дію.

Вбачаємо важливим привернути увагу широкого загалу до нагальної необхідності максимально зафіксувати й дослідити всі новітні фольклорні одиниці. Перспективними напрямками подальших досліджень вбачаємо: створення нових міфологем про захисників України; протидія російській пропаганді через перехоплення культурних наративів; роль фольклору у формуванні «спільної історії» в режимі реального часу.

АНОТАЦІЯ

Війна стала потужним чинником, що вплинув на з'яву й формування нових фольклорних образів і жанрів в українській культурі. Ці образи відображають героїзм, трагедію, гумор і надію українського народу. Дослідження новітнього українського фольклору як технології відновлення й культурної регенерації нації є актуальним і важливим, насамперед, для збереження української ідентичності. Розглядаючи фольклор як активний елемент виживання нації, формуємо **культуру пам'яті як інструмент майбутнього**. Ця розвідка не просто про пісні, анекдоти чи меми, а про те, як українці виживають ментально, як відбувається формування нової нації, а новітній фольклор є і результатом, і інструментом культурної регенерації українського народу.

Література

1. Гумор як зброя: які мему з'явилися під час війни і як вони допомагають триматися в цей складний час. URL: <https://mind.ua/openmind/20247618-gumor-yak-zbroya-yaki-memi-zyavilisya-pid-chas-vijni>
2. ТОП-5 кращих українських музичних мемів воєнного часу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FGFY9wMgbIU>
3. 7 скоромовок українською, які додають віри у перемогу. URL: https://maximum.fm/7-skoromovok-ukrayinskoyu-yaki-dodayut-viri-u-peremogu_n203619
4. Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово». URL: http://myslovo.com/?page_id=4634
5. Слово року – 2022. URL: <https://myslovo.com/wp-content/uploads/2024/01/Слово%20року-2022.pdf>
6. Лабащук О. В. Фольклористика у дослідженні досвідів війни: методологічний аспект. *Наративи війни у фольклорних, літературних та медійних текстах* : збірник тез міжнародної наукової конференції (27 квітня 2023 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 34–37 URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29485/1/Narativu_vijnu_zb_tez.pdf
7. Сеньовська Надія Леонідівна, Нестайко Ірина Миколаївна Досвід сучасної війни в усній народній творчості: те, у що ми віримо. *Наративи війни у фольклорних, літературних та медійних текстах* : збірник тез міжнародної наукової конференції, 27 квітня 2023 року / упоряд. О. Лабащук. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2023. С. 55. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29485/1/Narativu_vijnu_zb_tez.pdf
8. Щирий сміх продовжує життя. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4304-schiriy-smih-prodovzhue-zhittya>
9. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology>

Information about the authors:

Piast Nataliia Yosypivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philology and Humanities,
Public Higher Educational Establishment
“Vinnytsia Academy of Continuing Education”
13, Hrushevskoho street, Vinnytsia, 21050, Ukraine

Kushch Olga Petrivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philology and Humanities,
Public Higher Educational Establishment
“Vinnytsia Academy of Continuing Education”
13, Hrushevskoho street, Vinnytsia, 21050, Ukraine